

HOOFDSTUK IV

FINANCIEN

Wij zullen hier niet onderzoeken op welke wijze de Duitschers aan den Raad van Vlaanderen toelieten te beschikken over de *algemeene Belgische begrooting*.

Wij zullen ons slechts inlaten met de gelden door den Raad van Vlaanderen meer rechtstreeks gebruikt voor de activistische propaganda.

Uit de reeds hooger aangehaalde rede van advocaat-generaal Straetmans :

Van het begin van 1915 af zijn onderhandelingen aan den gang tusschen von Bethmann-Hollweg en den goeverneur-generaal betreffende de « Politieke afdeeling », onder leiding van Freiherr von der Lancken. In dato 9 April 1915 meldt M. Delbruck aan den goeverneur-generaal dat de bestuurder van de Politieke afdeeling over aanzienlijke sommen zal kunnen beschikken om de openbare meening in België te beïnvloeden.

In den Raad van Vlaanderen bestond er eene commissie voor propaganda. Al de activistische propagandisten bevonden zich onder de bijzondere bescherming van de Duitschers. Zij waren in het bezit van eene kaart afgeleverd door den voorzitter van den Raad van Vlaanderen en op wier keerzijde in 't Duitsch te lezen stond : « *Al de militaire en burgerlijke ambtenaren worden verzocht aan den drager dezer kaart, die moet overeenstemmen met zijn eenzelvigheidsbewijs, alle noodige bescherming en hulp te verleen.* » Deze aanbeveling was ondertekend door een ambtenaar van de Politieke Afdeeling.

D' Oswald vermeldt in een verslag dat hij zelf regelmatig de zittingen bijwoonde van het middenbureel voor propaganda, in den Raad van Vlaanderen.

De afdeeling der volksvergaderingen zorgde niet alleen voor de aanwerving van sprekers, zangers en kunstenaars; zij hield ook de hand aan de inrichting van de « betaalde toejuichers. »

Het Propaganda-bureel zou doodgaarne den slechten indruk hebben doen verdwijnen, dien de (zegevierende) tegenbetoogingen van Antwerpen, Thienen en Mechelen hadden teweeggebracht. Met dit doel werd er besloten op eene bijzondere wijze het 11-Juli-feest 1918 te vieren. Het bureel gaf bevel dat in al de gemeenten, waar al was 't maar een begin van activistische inrichting bestond, 11 Juli moest

gefeest worden, dat men aan den Raad van Vlaanderen een telegram zou sturen waarin zijne politiek werd goedgekeurd. Het model van het op te zenden telegram werd zelfs gegeven. Meer dan 100,000 frank toelagen werden voor de viering van dit feest verleend.

De propagandakosten loopen hoog; zij worden gedekt door de Duitschers. *Aangeslagen stukken uit de boekhouding* bewijzen dat van Augustus 1917 tot September 1918 — en zonder de maand oktober 1917 medegerekend — de propagandakosten één millioen zes honderd één-en-vijftig duizend, acht honderd zeven-en-twintig frank, twee-en-zestig centiemen beloopten. (Fr. 1,651,827.62.)

In Augustus 1917 werd er voor de maand 17,470 frank uitgegeven. In September 1918 stegen de uitgaven tot fr. 185,061.81. En men bezit nog de volledige boekhouding niet, zoodat de aangehaalde cijfers nog beneden de werkelijkheid blijven.

De Raad van Vlaanderen kreeg dit geld van de Duitschers; deze namen het op artikel 32 van de begrooting, 't is te zeggen op het artikel : « Deutsche administratie ». Het krediet bij dit artikel voor het *Vlaamsche* gedeelte van het land voorzien, beliep tot twintig milioen honderdduizend frank (20,100,000 frank).

De activistische propagandisten werden dus, onder het oogpunt van begrooting, beschouwd als zijnde in dienst van de Deutsche administratie en feitelijk was dat ook zoo.

In de zitting van 17 October 1918 (in het volle van de eindverwarring) deelt de voorzitter der *Commissie van zaakgelastigden*, J. De Decker, aan zijne collegas mede hoe *de schadeloosstelling der zaakgelastigden met de Duitschers geregeld* werd. Ongelukkig treedt het verslag van de zitting niet in bijzonderheden.

De activisten boften gedurig met hunne onbaatzuchtigheid; zij trachtten zich zelf en anderen van die onbaatzuchtigheid te overtuigen. Maar de waarheid was heel anders : allen, op zeer zeldzame uitzonderingen na, zagen in het activisme een middel om zich een positie te verwerven of aan hunne eerzucht te voldoen.

De leiders.

De heer advocaat-generaal nam in zijne hoogervermelde rede de zeven leden in oogenschouw, die op 5 Maart 1917 naar Berlijn gingen, benevens de leden van het eerste activistisch ministerie en den voorzitter van den Raad van Vlaanderen.

Staan wij slechts bij enkele figuren stil :

Tack was voor den oorlog leeraar aan het koninklijk athenæum van Elsene. Het is deze kerel die meermaals op activistische verga-

deringen verklaard heeft dat de Vlamingen groote dankbaarheid aan de Duitschers verschuldigd zijn, dat de Duitschers hun bloed vergoten voor de Vlamingen en dat men de Deutsche opeiseringen van arbeiders moest goedkeuren indien de KRIJGSTOESTAND deze opeiseringen volstrekt vereischte.

Tack was voorzitter van de afvaardiging, die naar Berlijn trok, voorzitter van den eersten Raad van Vlaanderen en voorzitter van de commissie der gevolmachtigden.

Hij werd benoemd tot algemeen bestuurder van het hooger onderwijs in het Vlaamsch ministerie van Kunsten en Wetenschappen met eene aanvangsjaarwedde van 10,000 frank; als professor aan de hoogeschool van Gent had hij 6,000 frank en een vergoeding van 4,000 frank voor een cursus in encyclopedie.

Ziedaar dus eene vaste wedde van 20,000 frank. Hij had daarenboven de zitpenningen voor de bijeenkomsten van den Raad van Vlaanderen en van de commissies, reis- en propagandakosten. En terwijl hij professor is aan de hoogeschool van Gent en hij zich dus regelmatig naar die stad moet begeven voor zijne leergangen, vindt hij het middel om zich reiskosten te doen betalen als algemeen bestuurder van het hooger onderwijs voor zijne VERPLAATSINGEN VAN BRUSSEL NAAR GENT!

De professors van de hoogeschool van Gent ontvingen eene vergoeding van 600 tot 2,000 frank wegens de afschaffing van het leergeld.

Zij hadden insgelijks duurtetoeslagen.

Laten wij niet vergeten dat de activisten deze wedden en vergoedingen trokken gedurende den oorlog, op het oogenblik dat de basis-wedde van een eersten voorzitter van een beroepshof nog op 11,250 frank werd berekend.

Het is niet zonder belang aan te stippen dat sommige activistische leiders, zooals Tack, bevoorrad werden door Deutsche vrachtwagens.

Niet alleen werd Tack betaald voor zijne propaganda, maar zijn minderjarige zoon met hem inwonend, student aan de hoogeschool van Gent komt eveneens voor in de aangeslagen documenten als hebbende 2,725 frank getrokken wegens propaganda ten voordeele van de hoogeschool van Gent.

Dr Dumon van Brugge heeft, dank aan zijn activisme, een echt financieel mirakel weten te verrichten.

Ofschoon hij geneesheer was, werd hij de regelmatige leverancier van de Duitschers voor voedingswaren, tabak, enz.

Toen hij zijne zaken begon, beschikte hij over een kapitaal van 6,140 frank, waarvan 5,000 frank hem door een derden persoon waren geleend geworden. Dit was in November 1914. Hij kreeg toelating om naar Holland te gaan en er aanzienlijke hoeveelheden koopwaar te koopen; volgens den tolontvanger van West-Cappelle voerde hij gemiddeld langs deze grensstation alléén drie treins koopwaar per week in.

Deze koopwaar was vrij van tolrechten. Dumon benadeelde liever de Belgische schatkist dan den verkoopprijs aan de Duitschers met de verschuldigde rechten te verhoogen.

Hij deed zijn best — zoo schreef hij in een smeekschrift — om groote hoeveelheden koopwaar aan de Duitsche legers te verzekeren en om te beletten dat deze koopwaar voor het Belgisch verbruik werd geleverd.

In die voorwaarden is het niet te verwonderen dat hij, begonnen zijnde met een kapitaal van 6,140 frank meer dan 1,500,000 frank winst maakte.

Dumon was natuurlijk een vurig activist.

Karel Heynderickx, wiens onbaatzuchtigheid luide geprezen werd door allen en door hem zelf heeft met de Duitschers eene aanzienlijke briefwisseling gevoerd over het vaststellen van zijne wedden en vergoedingen.

Hij heeft slechts de plaats van professor aan de hoogeschool en daarna die van secretaris-generaal in het Ministerie van Binnenslandsche Zaken aanvaard nadat de overeenkomsten die hem de verlangde waarborgen gaven zwart op wit geschreven waren; mondelinge verzekeringen waren hem niet voldoende.

En Heynderickx, gemeentesecretaris van het stadje Sint-Nikolaas had als secretaris-generaal eene aanvangswedde verkregen van 12,000 frank, eene jaarlijksche vergoeding van 5,000 frank en als professor van de hoogeschool 7,000 frank, hetzij eene totale wedde van 24,000 frank. Hij had daarenboven een maandelijkschen duurtetoeslag van 158 frank, zitpenningen, enz.

Voor het geval dat hij zonder bediening zou geraken, verzekerde men hem eene lijfrente van 10,650 frank. Deze som heette het bedrag voor te stellen van hetgeen hij te Sint-Niklaas won als gemeentesecretaris, als professor bij den scheidsraad, als secretaris van het Davidsfonds en als hoofdagent van de verzekeringsmaatschappij « Vereenigde Eigenaars ». Maar het staat vast dat sommige der cijfers, door hem opgegeven voor het berekenen van de waarborg, overdreven zijn en dat hij minder dan 10,650 frank won.

Als toonbeeld van onbaatzuchtigheid kan men waarlijk moeilijk slechter kiezen...

Ziedaar naar het leven geschetst het idealisme van de heeren activisten.

De aangehaalde cijfers zijn gesteund op aangeslagen documenten. Wij hebben voorzeker niet al de stukken, daar men kort vóór de Duitsche ineensstorting, aanzienlijke hoeveelheden papieren heeft verbrand, zoowel bij de Duitschers als bij de activisten en daar het grootste deel van het activistische archief naar Leipzig werd overgebracht.

Men mag dus zeggen dat de vastgestelde voordeelen slechts een gedeelte daarstellen van degene, die zij werkelijk genoten.

Overtuigd dat de Duitschers en met hen de activisten zouden zegevieren, dachten deze heeren zich zeker dat zij bepaald de plaatsen bekleedden welke zij onder elkaar hadden verdeeld en dat zij er later nog andere zouden kunnen innemen en uitdeelen.

Het activisme was feitelijk niets dan eene politieke aftruggelarij.

De activisten waren werktuigen in de handen van den vijand; volgens het Duitsche programma in het politiek testament van von Bissing vastgesteld, moesten zij oneenigheid tusschen Belgen kwee-

ken en aanvuren, opdat ons land, verdeeld, des te zekerder de prooi van den vijanden zou geworden zijn.

Wij durven den wensch uiten dat degenen die gelast zijn met de leiding van België's lotsbeschikkingen zullen terugdenken aan hetgeen de Duitschers wilden. Het komt er op aan hun programma niet uit te voeren.

Eenige bijzonderheden.

Ziehier eenige (zeer welsprekende!) boekhouding-uittreksels uit de stukken, waarvan advocaat-generaal Straetmans spreekt, of liever eene (officiële) studie van die stukken. Zooals gewoonlijk laat ik de namen weg van degenen die geen eersten rol speelden. (Ik ben tamelijk breed in die klasseering.)

Over het « Centraal Propaganda Komiteit ».

De teruggevonden rekeningen van Augustus 1917 tot October 1918, van October 1917 uitgezonderd betreffen dus het gebruik der fondsen die met het oog op de propaganda, toevertrouwd waren aan een organisme dat den naam draagt van « Propagandabureel », « Centraal Propagandakomiteit », « Centraal Vlaamsch propagandakomiteit », of « Centraal Vlaamsch Secretariaat ». Al die benamingen vindt men aan het hoofd van de teruggevonden maandelijksche staten.

Na gezien te hebben wat die rekeningen waren, zullen wij onderzoeken wat zij bevatten. Daarna zullen wij de noodige besluiten trekken.

Wij zullen dus overgaan tot de rekeningen van het provinciaal komiteit van Brussel, die nagenoeg volledig zijn. Wij zullen ze hieronder maand voor maand samenvatten.

Algemeene samenvatting der uitgaven.

Augustus 1917.

Algemeene onkosten.

Bezoldigingen	627.70	
Bureel-en documentatiekosten, abonnementen op dagbladen, zitpenningen, enz.	1,266.15	
	<hr/>	1,893.85
Propaganda.		
Druksels en brochuren	6,730.35	
Kredieten aan de komiteiten der provincie	3,100.00	
Toelagen aan sub-komiteiten en verschillende werken	3,685.00	
Kosten van meetings	2,120.55	
	<hr/>	15,635.90
Totaal van de uitgaven der maand :		<hr/> 17,529.75

De verleende toelagen zijn verdeeld als volgt :

Aan De Cneudt, voor propaganda in het onderwijs	250.00
Aan het Studenten-Komiteit van Antwerpen	500.00
Aan dit van Brussel	800.00
Aan B. voor propaganda in het onderwijs	85.00
Aan het sub-Komiteit van Turnhout	250.00
Aan het blad « Nieuwe Tijd »	50.00
Aan een heer B.	250.00
Aan «Het Vlaamsche Nieuws »	1,500.00
	<hr/>
Te zamen	3,685.00

September 1917.

Algemeene onkosten :

Bezoldigingen der bedienden	1,691.10
Bureel-en documentatiekosten	682.80
	<hr/>
	2,373.90

Propaganda .

Drukken van brochuren	2,657.50
Propagandakredieten	14,250.00
Toelagen	5,250.00
Kosten van meetings	4,938.60
	<hr/>
	27,096.10

29,470.00

De in die maand toegestane toelagen werden verdeeld als volgt :

Aan Caeckenberghe en Bob Van Genechten, Kathol. Studentenpropaganda, Antwerpen	800.00
Aan Tack, studentenpropaganda, Gentsche hoogeschool	700.00
Aan Mej. De Saedeleer en voor den kring « Ontwaakt », Aalst	1,000.00
Aan De K., voor het « Propagandabureel en Vereeniging voor maatschappelijk werk »	2,000.00
Aan C. « Thienensche Striikkwartet »	200.00
Aan Bogaerts, Kinderuurtjes, Lier	250.00
Aan de Groeningerwacht, te Mechelen	400.00
	<hr/>
Te zamen	5,250.00

November 1917.

(De rekeningen van October ontbreken)

Algemeene onkosten :

Bezoldigingen	2,968.33	
Bureelkosten, enz.	1,896.48	
		<hr/>
		4,864.81
Propaganda, druksels en brochuren	250.00	
Propagandakredieten	14,000.00	
Toelagen	9,700.00	
Buitengewone uitgaven	2,100.00	
Kosten van meetings	5,710.00	
		<hr/>
		31,760.00
		<hr/>
Te zamen voor NovemberFr.		36,624.81

De toelagen die gedurende deze maand verleend werden zijn de volgende :

Aan Tanrez, inrichtingscongres, minderheidsso-		
cialisten		500.00
Aan « Ons Land »		250.00
« Help u Zelf », toelage voor boekerij der meisjesaf-		
deeling		100.00
Aan den Gouwbond van Leuven		200.00
Aan « De Nieuwe Tijd » : voor drie maanden		150.00
Voor zijne propaganda onder de gemeentebedienden		
van Brussel		250.00
Aan Peremans, voor « Volksontwikkeling »		1,250.00
Aan « Soldatentroost »		4,000.00
Voor de instelling van Dierickx, te Temsche		300.00
Aan B., voor studiebeurzen aan de middelbare school		
voor meisjes van de Poelstraat		2,925.00
		<hr/>
		9,700.00

Wat de buitengewone onkosten betreft die voor de eerste maal in deze maand aangegeven worden, zij betreffen de reis- verblijf- en ontvangstkosten in de Restaurant de la Monnaie van Dr Bodenstain (den Zuid-Afrikaanschen professor) en Mevr. Van Bod, van Amsterdam, afgevaardigden van het Nederlandsch Persbureel. De kosten bedroegen 2,100 frank.

December 1917.

Algemeene onkosten :		
Bezoldigingen	5,621.35	
Bureelkosten	13,698.18	
		17,959.53
Propaganda :		
Druksels	8,807.00	
Kredieten aan besturen	46,302.20	
Verschillende toelagen	15,821.25	
Meetings en propaganda in Duitschland	7,289.85	78,220.30
		78,220.30
Te zamen voor December . . .Fr.		96,179.83

De toelagen die in de rekeningen van deze maand voorkomen zijn :

Aan de Volkshoogeschool van Leuven	1,000.00
Aan de Groeningewacht van Halle voor het blad « De Hallenaar »	500.00
Aan de studentenpropaganda voor de Gentsche hoo- geschool	1,000.00
Aan de « Nationale Volksbond »	500.00
Aan het Verbond der Groeningewachten	90.00
Aan het De Raetsfonds	3,000.00
Aan « Volksontwikkeling »	1,250.00
Aan De W. voor eene teekening van een almanak	150.00
Aan het « Thienensche Strijkkwartel »	100.00
Normaalschool, studiebeurs J. Van der K.	75.00
Aan « Soldatentroost »	4,000.00
Aan het « Vlaamsche Nieuws », November	1,500.00
Aan het « Vlaamsche Nieuws », December	1,500.00
Toelage van een West-Vlaming op voorstel van Everaerts	25.00
Toelage voor het kamp van Munster	1,000.00
Toelage voor het kamp van Göttingen door D'Hooge en Bruggen	31.25
Aan de Groeningewacht van Vilvoorde	100.00
Totaal der toelagen van de maand . . .	15,822.25

7

Januari 1918.

Algemeene onkosten :		
Bezoldigingen	2,250.00	
Bureelkosten	2,005.50	
		4,255.50
Propaganda :		
Druksels : brochuren en liedjes	8,087.25	
Kredieten voor de propaganda	68,350.50	
Toelagen	15,065.25	
Kosten voor meetings en propaganda	11,660.40	
Buitengewone onkosten	1,500.00	15,065.25
Totaal voor Januari 1918 . . .Fr.		106,918.90

Die toelagen worden verdeeld als volgt :

Voor het feest der « Vereenigde Kunstvrienden » . . .	75.00
Voor het « Vrij Vlaanderen » van Lambrichts . . .	500.00
Aan Tanrez, voor de propaganda in de socialistische partij	300.00
Aan « Molenbeek Vooruit »	50.00
Aan « Jong Vlaanderen », van Brussel	500.00
Aan den « Nationalen Volksbond »	500.00
Aan « Jong Vlaanderen », van Thienen	240.25
Aan den « Vlaamschen Katholieken Arrondissementsbond », van Leuven	1,000.00
Aan « Volksontwikkeling », van Peremans	1,250.00
Aan verschillende groepen van « Volksontwikkeling »	7,500.00
Aan de « Vlaamsche Wacht », van Diest	100.00
Aan het « Vlaamsch Huis », van Leuven	250.00
Toelagen aan D., van Temsche	300.00
Voor een cyclus van voordrachten in de « Groeningerwachten »	2,000.00
Aan het De Raetsfonds	2,000.00
	<hr/>
Te zamen . . .Fr.	15,065.25

De buitengewone onkosten die in de rekening van Januari 1918 voorkomen worden verdeeld als volgt :

Voor het Congres van « Vrij Vlaanderen », inrichting der verkiezingen van den Gouwraad	1,000.00
Aan René De Clercq, voor eene reis in Holland . . .	500.00
	<hr/>
Te zamen . . .Fr.	1,500.00

Februari 1918.

Algemeene onkosten :

Bezoldigingen	3,263.50
Bureelkosten	2,025.78
	<hr/>
	5,289.28

Propaganda :

Druksels, brochuren en liederen	6,298.00
Kredieten aan de bijhuizen	77,500.00
Toelagen	32,392.50
Kosten van meetings	20,832.78
Buitengewone onkosten	500.00
	<hr/>

Te zamen voor Februari . . .Fr. 142,713.51

Het maandelijksch cijfer der uitgaven groeit snel aan.

Ziehier hoe de toelagen van deze maand verdeeld worden :

Aan L., voor de inrichting van een « Groeninge- wacht », te St-Pieters Leeuw	100.00
Aan B., te Halle, voor zijn blad « De Hallenaar »	500.00
Aan den « Vlaamschen Katholieken Arrondissements- bond van Leuven	4,000.00
Aan Tanrez, voor « Nieuw Vlaanderen »	500.00
Aan V. D., voor de propaganda	100.00
Aan Mues, te Dusseldorf, bezoldigingen voor 10 wer- kerssyndikaten (weggevoerde arbeiders)	2,500.00
Aan « Molenbeek Vooruit »	314.25
Aan B., voor propaganda in de normaalschool	62.50
Aan de « Groeningewacht » van Vilvoorde	100.00
Aan D., voor de propaganda te Mechelen	1,000.00
Aan De J., voor de « Vereenigde Kunstvrienden »	150.00
Aan Tanrez en Prenau, voor de propaganda in de so- cialistische partij	1,200.00
Aan de « Groeningewacht » van Halle	140.75
Aan den « Nationalen Volksbond »	600.00
Aan het « Vlaamsch Huis » (Brussel)	5,250.00
Aan Van L., voor twaalf studiebeurzen	1,415.00
Aan Lewillie, enz. voor de propaganda in de kampen voor krijgsgevangenen	2,875.00
Aan « Soldatentrost »	9,500.00
Aan De S. voor een liederavond te Mechelen	25.00
Aan Von Ziegesar, voor propaganda onder burgers, liefhebbers van kunst	200.00
Aan Tanrez, voor het blad « De Vlam »	500.00
Voor een concert, te Ganshoren	110.00
Aan Vanderbeken, toelage om zich een paar schoenen aan te koopen	60.00
Aan den propagandist De J. voor den aankoop van een paar schoenen	150.00
Aan Peremans, voor de inrichting van een studie- kring onder de onderwijzers	640.00
Aan J. Van Wetteren, voor de propaganda	300.00

Maart 1918.

Algemeene onkosten :

Bezoldigingen	4,604.25	
Bureelkosten	5,754.50	
		10,358.75
Propaganda :		
Druksels en brochuren	8,583.60	
Toelagen aan bijhuizen	81,250.00	
Verschillende toelagen	27,809.16	
Meetings en propaganda	8,426.41	
Buitengewone kosten	765.00	
		126,834.22

Totaal der uitgaven voor Maart 1918 . .fr. 137,192.97

Bijzonderheden der toelagen voor Maart 1918.

Aan S., vergoeding voor schade opgelopen bij eene manifestatie (1.)	50.00
Aan Borms, voor de Commissie der gevolmachtigden	1,683.00
Aan Von Ziegesar, voor de inrichting van den leer- gang van den (Duitscher) Wirth aan het Conser- vatorium	1,500.00
Aan I., voor de inrichting van een Turnkring . . .	500.00
Voor een feest der « Vereenigde Kunstvrienden » te St-Lambertus-Woluwe	200.00
Aan V. d. B., voor een tooneelfeest te Schaarbeek . .	235.00
Aan D. voor de propaganda te Mechelen	3,000.00
Aan de « Vlaamsche Padvindere » van Brussel . . .	200.00
Voor verschillende tooneelfeesten	791.00
Aan de « Groeningewachten » van Vilvoorde, Halle, Buysinghen en Turnhout	755.36
Aan « Laken Ontwaakt » voor een avondfeest ter eere van De Clercq	150.00
Aan S. voor het « Nationaal Vlaamsch Verbond » van Assche	90.00
Aan De J., voor een tijdschrift « Vooruit »	275.00
Aan Tanrez voor de Centrale voor de sociaal-demo- cratische actie	2,000.00
Aan Peremans voor « Volksontwikkeling »	7,500.00
Aan Peereboom voor het « Vlaamsch Huis »	5,500.00
Aan « Het Vlaamsche Nieuws » (Januari en Februari)	3,000.00
Aan Cl. V. voor een paar schoenen	80.00
Aan Bogaerts van Lier, toelage als « Gebroodroofde »	300.00
<hr/>	
Te zamen	27,809.16

Wat de buitengewone kosten van Maart betreft, zoo vinden wij de volgende posten :

Aan Hinderdael voor eene reis naar Holland	365.00
Aan Borms voor de ontvangst van P. D., bestuurder van de teekenschool te Temsche	400.00
<hr/>	
Fr.	765.00

Het komiteit moest een groot belang hechten aan de medewerking van dien D. van Temsche. Verscheidene posten zijn opgeschreven voor ontvangsten ter zijner eer. Daaraan hebben de aanzienlijkste personen, waaronder Borms, deelgenomen.

April 1918.

Algemeene kosten :

Bezoldigingen	6,344.50	
Bureelkosten, enz.	17,587.85	
		23,932.35

Propaganda :

Druksels	10,816.50	
Kredieten aan de komiteiten der provincie	95,000.00	
Verschillende toelagen	31,827.59	
Kosten voor meetings	3,827.75	
Buitengewone kredieten	580.00	
		142,051.84

Totaal van de maand April . .fr. 165,984.19

Bijzonderheden van de rekening der toelagen :

Aan Von Ziegesar voor den leergang van P. Wirth aan het Conservatorium	2,500.00
Aan Hugo Vandenbroeck, om de Vlaamsche pers te steunen	6,265.00
Aan Tack voor de propaganda in Limburg en Brabant ten voordeele van de hoogeschool	500.00
Aan J. voor de inrichting van zijn Turnkring	1,045.00
Aan V. voor uitgaven van den « Nationalen Volksbond »	360.25
Aan « Molenbeek Vooruit »	125.00
Aan Johanna S. voor de propaganda te Temsche	759.34
Aan V. voor de Vlaamsche actie, te Nijvel	100.00
Aan het « Deutsch-Flämisch Gesellschaft » te Düsseldorf	2,500.00
Voor de actie in de kampen van Göttingen	2,500.00
Id. te Munster	1,250.00
Aan D. voor de propaganda te Mechelen	1,000.00
Voor het congres van « Jong Vlaanderen »	1,500.00
Aan De Clercq, voor zijn « Vrij Vlaanderen »	300.00
Aan verschillenden, voor tooneel- en muzikfeesten, te Brussel, Molenbeek, Wolverthem, Anderlecht	1,478.00
Aan M. voor een paar schoenen	145.00
Aan K., voor pakjes aan de gevangenen	9,500.00
	31,827.59

Te zamen . .fr. 31,827.59

Bijzonderheden der buitengewone onkosten :

Aan Ver..., <i>vergoeding voor schade opgelopen den 10 Februari, te Mechelen (!...)</i>	80.00
Aan De Clercq, voor eene propagandareis naar Holland	500.00
	580.00

Totaal . . . 580.00

Mei 1918.

Algemeene kosten :		
Bezoldigingen	6,281.58	
Bureelkosten, enz.	4,907.50	
		11,189.08
Propaganda :		
Druksels	14,777.80	
Kredieten aan de bijhuizen	91,740.50	
Verschillende toelagen	16,300.85	
Meetings en propaganda	11,710.20	
Buitengewone onkosten	2,320.00	
		136,849.35
		148,038.43

Totaal der uitgaven voor Mei 1918 148,038.43

Bijzonderheden van de toelagen.

Aan J. voor den Turnkring en vooral voor het aan- schaffen van verweermateriaal	1,541.00
Voor de inrichting van verschillende feesten	1,325.00
Aan D. voor de propaganda te Mechelen	1,500.00
Aan Rousseau, voor zijne reis- en verblijfkosten bij de gevangenen	1,392.75
Aan de Groeningewacht van Halle	199.10
Aan Ursi, voor de instelling van zijne drukkerij	3,750.00
Aan B., voor « Molenbeek Vooruit »	325.00
Aan J. Tack, voor de studentenpropaganda	525.00
Aan De Clercq, voor « Vrij Vlaanderen »	500.00
Aan Van Sante (den overlooper), voor de actie onder de soldaten	1,250.00
Aan « Jong Vlaanderen » voor zijn Congres	500.00
Aan Johanna S., voor Temsche	400.00
Aan den « Vlaamschen Katholieken Arrondissements- bond » van Leuven	1,250.00
Aan de Groeningewacht van Buysinghen	100.00
Aan S. voor drukwerk en propaganda	85.00
Aan De Vos, toelage voor den « Vlaamschen Zanger »	120.00
Aan den « Handels- en Nijverheidsbond » te Gent	500.00
Aan M. om zijne schoeisel te lappen	28.00
	16,300.85

Te zamen . . .fr. 16,300.85

Wat de buitengewone kosten betreft zij zijn
altijd even stichtelijk :

Aan René De Clercq, een voorschot op zijne reiskos- ten naar Dusseldorf	200.00
Aan denzelfde, een voorschot op reiskosten voor Holland	300.00
Voor de kosten der overloopers Haesaert, Charpentier, Van Sante en De Schaepdrijver	1,820.00
	2,320.00

Te zamen . . . 2,320.00

Algemeene kosten :

Bezoldigingen	11,179.73	
Bureelkosten	2,634.05	
		<hr/>
		13,816.78

Propaganda :

Druksels	21,116.50	
Kredieten aan bijhuizen	69,500.00	
Verschillende toelagen	24,992.76	
Kosten voor meetings, enz.	5,632.79	
Buitengewone uitgaven	2,000.00	
		<hr/>
		123,242.05

Totale uitgave van Mei 137,058.83

Onder de buitengewone uitgaven lezen wij :

Hend. voor eene reis naar Holland	500.00
René De Clercq, voor eene propagandareis naar Holland	500.00
De Vries, voor de tentoonstelling in het buitenland (Nijverheid en Arbeid)	1,000.00
	<hr/>
	2,000.00

Toelagen van Juni 1918 :

Aan R., voor de inrichting van meetings	600.00
Aan de komiteeten van Temeche, Laken, Molenbeek en Mechelen	1,186.21
Aan de Groeningewacht van Halle en Droogenbosch	650.00
Aan J., nieuwe toelage voor het aanschaffen van verweermateriaal	2,508.00
Aan Ursi, voor zijne drukkerij « De Fakkel »	3,750.00
Aan Prenau, voor zijne socialistische Centrale	1,000.00
Aan Mommaerts, voor het Vlaamsche secretariaat van Halle	1,000.00
Aan V. O. voor de propaganda in Oost-Vlaanderen	500.00
Aan Jef Van den Eynde, voor de kunsttentoonstelling « Doe stil voort »	2,000.00
Voor het kamp van Göttingen	2,625.00
Voor de actie in het kamp van Münster	1,000.00
Voor de actie der « Deutsch-Flämische Gesellschaft » in Duitschland	5,625.00
Voor « Vrij Vlaanderen » en de kosten van De Clercq	650.00
Voor den « Nationalen Volksbond »	55.00
Aan Uyt. voor « Hooger Op »	100.00
Aan De J. voor de feesten van 11 Juli, te Laken	792.95
Aan B. om hem toe te laten zijne dochter te laten verzorgen	200.00
Aan Peereboom, toelage voor het « Vlaamsch Huis »	750.00
	<hr/>
	24,992.76

Juli 1918.

Algemeene kosten :

Bezoldigingen	13,469.60
Bureelkosten, enz.	7,284.07
Propaganda	56,550.93
Kredieten aan de bijhuizen	79,375.00
Verschillende toelagen	33,845.42
Meetings en propaganda	7,772.92
	61,255.45
	<hr/>
	238,799.72

Totaal van de maand 259,553.39

Bijzonderheden voor de toelagen van Juli 1918 :

Aan H. en Johanna S., voor het bureel van Temsche	1,058.04
Aan « Laken Ontwaakt »	588.25
Aan J. Turnhout, voor de uitvoering van de Onafhankelijkheid van Vlaanderen	
Aan denzelfde voor propaganda te Turnhout	6,250.00
Aan den Turnkring, altijd voor den aankoop van verweermateriaal (<i>zij waren dus zóó bang!</i>)	1,770.00
Aan C., voor propaganda te Boom	1,250.00
Aan Bellefroid, voor studentenpropaganda te Turnhout	365.00
Aan B., voor « Jong Vlaanderen »	550.00
Aan De J., voor de inrichting van den Renaissance-schouwburg	1,715.33
Aan De S., voor « Schaarbeek Vooruit »	150.00
Voor de propaganda te Halle	1,250.00
Een uithangbord voor het « Nationaal Vlaamsch Verbond »	45.00
Aan Rousseau, voor zijne actie in Duitschland	982.35
Aan Van Roy, voor de « Vlaamsch Nationalistische Partij », te Gent	3,451.45
Aan den overlooper Haesaert, voor zijne propaganda	289.50
Aan den overlooper De Schaepdrijver, voor zijne reis van Temsche naar Kortrijk	180.00
Aan den « Vlaamschen Katholieken Arrondissementsbond » van Leuven	1,250.00
Aan Tack, propaganda voor de hoogeschool	1,000.00
Aan R., voor eene reeks meetings Volkskracht	395.00
Aan de Groeningewacht van Vilvoorde voor een rijwiel	250.00
Aan « Molenbeek Vooruit », voor den aankoop van 100 stoelen	362.50
Aan Van Belle, voor « Aalst Ontwaakt »	1,250.00

Over te brengen.

Overdracht. . .	
Aan B., voor het sub-komiteit van Mechelen	1,000.00
Aan V. van Leuven, voor de inrichting van een « Vlaamsch Huis » te Thienen	2,000.00
Aan het « Verbond der Groeningewachten » van Oost-Vlaanderen	300.00
Aan den « Vlaamschen Handels- en Nijverheidsbond» Voor « Vrij Vlaanderen », gewone toelage	1,000.00 550.00
Aan Gasper, voor « Audergem Ontwaakt »	100.00
Aan D., van Assche	60.00
Aan « Vrij Vlaanderen », van Calevoet, voor den aan- koop van 100 stoelen	525.00
Aan de Groeningewacht van Halle, voor de inrich- ting van haar gebouw	850.00
Aan Frans De Vos, voor den « Vlaamschen Zanger »	60.00
Aan Severijns, salaris als schrijver van « Vlaandere- rens Weezang »	2,000.00
	<hr/>
Te zamen . . .	33,845.42

De buitengewone uitgaven voor Juli 1918 worden verdeeld als volgt :

Voor de feesten van 11 Juli te Molenbeek, Ganshoren, Temsche, Laken, Wolverthem, Turnhout, Sint-Martens Bodegem, Antwerpen, Gent, Kortrijk, Leuven, Merchtem, Merxplas, St-Niklaas, Brugge, Oostende en Mechelen	59,522.70
Voor het onthaal der gevangenen : banketten in de « Drie Zwitsers » en in den « Koning van Spanje »	1,083.75
Reis van René De Clercq naar Holland	500.00
Reis van Jef Van den Eynde	250.00
	<hr/>
Te zamen . . .	61,255.45

Augustus 1918.

Algemeene kosten :

Bezoldigingen	10,513.26	
Bureelkosten, enz.	1,488.79	
	<hr/>	12,002.05

Propaganda :

Druksels	72,638.30
Kredieten aan de bijhuizen	57,750.00
Verschillende toelagen	13,715.61
Meetings en propaganda	8,504.87
Buitengewone uitgaven	8,092.29
	<hr/>
	150,602.00
	<hr/>

Totaal voor Augustus 1918 172,603.12

De buitengewone uitgaven der maand worden geboekt als volgt :

Cl. V. voor den aankoop van rijwielbanden	50.00
B., publiciteit in het « Vlaamsche Nieuws », voor het normaal onderwijs	250.00
Aan Maesfranck, voor den aankoop van 66 kgr. touw	1,535.25
Bijkosten van de feesten van 11 Juli	4,536.94
Te zamen	<hr/> 5,572.19

Bijzonderheden voor de toelagen van Augustus 1918 :

Aan B., voor propaganda in de « Gazet van Brussel » ten gunste van het normaal onderwijs	168.75
Aan het blad « Vlaanderens Weergalm »	50.00
Aan den kring « Eendracht is Macht »	500.00
Aan Mastentop, te Turnhout, voor studentenpropaganda	500.00
Aan Bogaerts, voor de propaganda te Lier	1,500.00
Aan Bellefroid, voor de propaganda te Mechelen	1,000.00
Aan Verhulst, voor de propaganda te Vilvoorde	457.50
Aan « Laken Ontwaakt »	300.00
Aan « Vrij Vlaanderen »	550.00
Aan « Jong Vlaanderen »	550.00
Aan « Schaarbeek Vlaamsch »	250.00
Aan « Molenbeek Vooruit »	626.56
Aan V. C., voor een tooneelfeest te Ganshoren	150.00
Aan R., voor de meetings van Volkskracht	500.00
Aan Ursi, voor de inhuldiging van het « Vlaamsch Huis » te Thienen	1,500.00
Aan het « Verbond der Vlaamsche voorwachten »	300.00
Aan het sub-komitee van Temsche	989.30
Aan B., voor Lokeren	639.50
Aan M., voor St-Niklaas	2,000.00
Aan Dumon, voor eene vertooning met voordracht, te Oostende	684.00
Aan V. d. B., voor de instelling van een « Vlaamsch Huis » te Oostende	500.00
	<hr/> 13,715.61

September 1918.

Algemeene kosten :

Bezoldigingen	16,395.51	
Bureelkosten, enz.	2,092.88	
	<hr/>	18,488.39

Propaganda :

Drukkosten	42,449.80
Kredieten aan bijhuizen	61,500.00
Verschillende toelagen	38,522.55
Meetings en propaganda	12,608.34
Buitengewone uitgaven	11,492.73
	<hr/> 16,673.42
	<hr/> 185,061.81

Hier volgen de bijzonderheden van de in September 1918 gestorte sommen als toelagen aan verschillende personen en werken :

Aan Jef Van den Eynde, voor « Vlaanderens Weezang »	50.00
Aan V. N., voor een leergang van fiskale wetgeving .	150.00
Aan het « Yzerfonds », (fonds dat de overloopers steunde)	1,250.00
Aan « Molenbeek Vooruit », voor een tooneelwedstrijd	750.00
Aan het Handelsgesticht van Antwerpen	1,000.00
Hulpgelden aan Garray, enz., voor hunne actie in de kampen	2,000.00
Vergoeding aan E. H. Verdoodt	2,000.00
Aan D. N. en D. C. voor het Vlaamsch komiteit van Soltau	500.00
Aan « Laken Ontwaakt »	1,200.00
Aan het komiteit van Mechelen	2,000.00
Aan het komiteit van Turnhout	7,500.00
Aan het komiteit van Lier	3,000.00
Aan W., te Boom	250.00
Aan « Jong Vlaanderen »	550.00
Aan V., voor Vilvoorde	960.55
Aan « Vrij Vlaanderen »	550.00
Aan B., voor Ukkel-Calevoet	125.00
Aan R., voor de meetings van Volkskracht	500.00
Aan « Help u Zelf », (Studiebeurzen)	300.00
Aan T., voor de Groeningewacht van Buysinghen .	100.00
Aan D., voor de Arbeidersgemeenschap van Anderlecht	100.00
Aan B., voor het komiteit van Halle	500.00
Aan B., voor « Vrij Vlaanderen » van Ukkel	175.00
Aan Ursi, voor het Congres der Vakverenigingen van Antwerpen	1,000.00
Aan L., maandelijksche toelage voor Thienen	2,500.00
Aan J., voor den « Vlaamschen Katholieken Arrondissementebond » van Leuven	2,500.00
Aan Johanna S., voor de propaganda te Temsche . .	3,000.00
Aan Lampaert, voor het « Verbond der Groeningewachten »	600.00
Aan Rasschaert, voor het komiteit van Wetteren . .	1,250.00
Aan Van den Bruele, voor het komiteit van Aalst . .	2,000.00
Aan Hauben, voor het komiteit van Tongeren . . .	1,250.00
Voor den aankoop van meubels	412.00

Te zamen . .fr.

38,522.55

Hier volgen de bijzonderheden van de buitengewone uitgaven voor September :

Aankoop van inpakpapier, touwtjes, lijm. enz.	5,181.85
Aan D., voorzitter van den Vlaamschen Kring van Duisburg (Duitschland), voor den aankoop van een football	125.00
Aankoop van een film aan het huis Umbina	
Aan P., voor het huren van een kostuum, den 11 Juli	62.50
Voor aankoop van kleeren voor de deserteurs Van Sante, De Schaepdrijver, enz.	3060.00
Voor de banketten in den « Koning van Spanje » .	823.38
Aan Faignart, voor den aankoop van 29 pakken minister-papier. (Het oogenblik was goed gekozen einde September 1918)	2,008.25
Totaal	11,592.73

Men zal aanmerken dat de cijfers van de maand October 1917 ontbreken. Die rekeningen heeft men niet teruggevonden. Als wij de ontbrekende cijfers naar het middencijfer tusschen deze van de voorgaande maand en deze van de volgende maand berekenen, hetzij 65,000 frank, zullen wij komen tot een totaal van ongeveer 1,700,000 FRANK, die sedert Augustus 1917 tot het einde van September 1918 werden uitgegeven.

Hoe werd die som uitgegeven?

Wij hebben als groote verdeelingen van die rekeningen van uitgaven, de volgende cijfers gevonden :

1° Fr. 147,177.94 als algemeene kosten d. i. als bezoldigingen van het personeel, zitpenningen der leiders, bureelkosten, inrichtingskosten, enz.; dit alles heeft alleen betrek op het hoofdbureel van Brussel.

2° Fr. 257,764.48 voor drukwerk en verzending van brochures, liederen, propagandaschriften, enz.

3° Fr. 110,935.51 voor kosten van meetings en verschillende propagandas, kosten van verplaatsingen tusschen komiteiten, enz.

4° Fr. 90,605.47 voor buitengewone kosten, o. m. voor het vieren van den 11 Juli en de herhaalde reizen van René De Clercq naar Holland.

Deze vier eerste posten vertegenwoordigen de direkte kosten van het komiteit van Brussel. In andere woorden, zij betreffen de propagandawerken waarvan het hoofdkomiteit het initiatief nam.

5° Fr. 268,827.94 als toelagen aan de groote komiteiten van het binnenland. Deze komiteiten hadden eene zekere vrijheid om die sommen te gebruiken. Nochtans moesten zij daarvan rekening geven te Brussel. Zekere van die provincierekningen zijn voorgebracht.

Zij laten ons toe te zien dat die komiteiten op denzelfden leest als het komiteit van Brussel geschoeid waren. Een deel van het geld diende voor de bezoldigingen en andere algemeene kosten. Andere sommen werden aan de propaganda besteed, min of meer naar het voorbeeld van dit van het Brusselsch hoofdkomiteit.

Fr. 257,764.48 drukkosten

Dit is de grootste post in de rechtstreeksche propagandakosten van het hoofdkomiteit. Dit was ook het geval m. i. voor de groote komiteiten van het binnenland.

Het drukken van brochures begon op bevel van het komiteit van Brussel in September 1917, bij Van Peborgh, te Lier. De kosten beliepen voor die maand fr. 2,657.50. Dit slach propaganda breidde zich aanzienlijk uit. Voor de drie laatste maanden (Juli tot September 1918), beliepen zij meer dan 170,000 frank. Wij vinden de volgende titels van de gedrukte brochures die op de kosten van het komiteit verspreid werden.

« Toekomst van België » (Lambrechts), « Kempisch kolenbeken » (Hessens), 100,000 ex. « De Raad van Vlaanderen aan het Vlaamsche Volk » (Van Peborgh), twee uitgaven met 35,800 ex., « Liederboekjes » (Hessens), 1,400 ex., « Economische Zelfstandigheid van Vlaanderen » (Fassotte), « Trois Chansons » (Duvosel), « Liederboekjes » (Van Peborgh) 15,000 ex., « Vlaanderens Weezang » door Severijns, eene eerste en dan eene tweede uitgaaf van 16,000 exemplaren;

« Aan het Vlaamsche Volk » (Van Peborgh) 10,250 ex.;

« Aan den Yzer » (Vlaamsche drukkerij), 20,000 ex.; « Evangelie van den Waren Vlaming » (Van den Bruele), 165,000 ex. in twee uitgaven. « Belgische Hofboer » (Van Peborgh), 2,000 ex. « Waarom? Daarom! » 10,000 ex., « Vlaanderen een zelfstandige Staat » (Hinderdael) 2,000 ex. « Lettre au Roi » par H. Meert, 2,000 ex. « Staat en Volk » (Joris) 2,000 ex., « Blijde Boodschap » 140,000 ex., « Liederen » (Dr Ebstein); de brochures van de « Yzerreeks ».

Er zijn nog talrijke posten betreffende het drukken van kleine propagandatrakten, plakbrieven, waaronder deze die de meetings aankondigden.

Het komiteit hechte zooveel prijs aan de propaganda door de pers dat het niet aarzelde voorschotten aan de drukkers te verleen hetzij voor den aankoop van papier hetzij door de oprichting van hunne werkhuizen. Zulks is het geval voor Ursi van Leuven en zijne drukkerij « De Fakkel ».

In hetzelfde hoofdstuk vinden wij de vermelding van aankopen van duizenden nummers van dagbladen. Dit is het geval van de « Gazet van Brussel » en het « Vlaamsche Nieuws », daar beide bladen vooral moesten dienen om propaganda onder de gevangenen te maken.

Het komiteit van Antwerpen heeft eveneens uitgaven voor druksels gedaan, doch minder dan het hoofdkomiteit van Brussel. Misschien zond Brussel druksels naar Antwerpen waar men die uitdeelde.

Te Gent was het voornaamste propagandamiddel de brochure en de trakt. De rekeningen leveren ons aanzienlijke bijzonderheden over de gedrukte brochures, maar ook over het getal die in elke plaats of door elken propagandist verspreid werden. Het komiteit van Gent werd van Juni 1917, dus voor dit van Brussel, tot stand gebracht. Het werd eerst gesteund door de toelagen van den Gouw-

raad van Oost-Vlaanderen. Wanneer later het hoofdkomiteit van Brussel ingericht was, wijst Gent aan dat zijne toelagen kwamen van den Raad van Vlaanderen d. i. het hoofdbureel van Brussel.

De brochures en trakten die door het komiteit van Gent gedrukt werden, zijn o. m. de volgende : « Ware Politiek voor Vlaanderen », « Catechismus van den Vlaming », « Gebed in onzen Nood », « Open brief aan Anseele » op 100,000 ex., « Een deugnietbende in Vlaanderen », gedrukt in verscheidene oplagen op meer dan 170,000 ex., « Zeem aan den Baard », drie oplagen 75,000 ex., « Kinema van den armen Verstoorting », 60,000 ex., « Liedereren », van René De Clercq 32,670 ex., « De gepaste Politiek », « Aan de inwoners van Gent », « Wij eischen Vrede », twee oplagen, 42,750 ex., « In memoriam Coucke en Goethals », 49,700 ex., « Ze moeten mee », « Uit liefde gewurgd », « René De Clercq komt », « Hoezee », « Hoog de Harten », « Aan den Yzer », 2,300 ex., « Aan onze Vlaamsche broeders en zusters », 21,350 ex. « Hoe wij als volk vermoord werden », 8,700 ex., « Historische beteekenis », 56,500 ex., « Telegrammen onzer Krijgsgevangenen », 24,500 ex., « Eene nieuwe ontdekking in 't Ministerie », 1,200 ex.

Al die titels zijn waarlijk welsprekend. Het moet dus niet verwonderen dat, *in geval er papiernood heerschte het komiteit zich slechts tot de « Kriegszeitung » hoefde te wenden om terstond bediend te worden.*

Het komiteit van Gent zorgde er voor dat zijne brochures en trakten zorgvuldig verspreid werden. Gansche bladzijden lichten ons tot in de kleinste bijzonderheden in over de sommen die betaald werden aan de stumperds die voor die uitdeeling zorgden.

De opsomming van de hooger genoemde titels en brochures is noodzakelijk onvolledig. Brussel somt ze slechts nu en dan op. Antwerpen verzuimt het te doen. Van Gent bezitten wij enkel rekeningen van eenige maanden.

Fr. 110,935.51 kosten voor meetings en algemeene propaganda.

Onder deze rubriek komen alle uitgaven voor rechtstreeks gedaan door het komiteit van Brussel met het oog op de propaganda en buiten de druksels. Die post omvat vooral de kosten van meetings : de vergoeding van de sprekers, reiskosten, kosten van plakbrieven, huren van zalen, footjes aan politie en soms herstel van gebroken ruiten en gescheurde kleederen.

De meetingsprekers ontvingen door den bond 25 frank per meeting, wanneer het gewone propagandisten betref. Voor de groote snoeken Borms, De Clercq en anderen is het cijfer der kosten nooit duidelijk. Het is altijd vervat in een globalen post die tevens betrekking heeft met andere uitgaven. Men kan echter oordeelen dat de vergoeding van die hoofdmannen altijd hooger is geweest dan de gewone prijs. Hetzelfde geldt voor de deserteurs De Schaepdrijver en konsoorten.

De meetings waren niet altijd vreedzaam. Meer dan eens vindt men uitgaven voor het herstel van schade verwekt door gescheurde kleeren of door het verlies van regenschermen in de worsteling. Men betaalt ook footjes aan de Duitsche of Belgische politie, men

deelt sigaren en glazen bier uit aan de « beschermers » van de meetings, enz.

Men maakte ook propaganda onder de jongelingen die zich bij het Meldenamnt moesten aangeven. Men maakte van die samenkomsten gebruik om brochures, trakten uit te deelen en de gedachten van het komiteit onder alle vormen te verspreiden.

Het komiteit gebruikte ook nog letterkundige voordrachten, literaire en kunstfeesten, stoeten, manifestatiën, enz. Er was nog de actie in de kampen van krijgsgevangenen. Kortom, de propagandamiddelen van het Vlaamsch komiteit waren van den meest verschillende aard.

De reizen van René De Clercq en konsoorten naar Holland kostten alleen 5,115 frank. De feesten ter eere van de deserteurs Schaedrijver en zijne makkers bedroegen fr. 7,683.85. De uitgaven zijn deze die gedaan zijn in het belang van die verraders. Men vindt er de cijfers van in het 2° deel. (Nota van den schrijver.)

Fr. 268,827.94 toelagen

Tot heden hebben wij de rechtstreeksche actie van het hoofdkomiteit der propaganda onderzocht. Er komt nog de onrechtstreeksche actie bij, d. i. deze waardoor het komiteit andere personen of werken ondersteunde wanneer zij met denzelfden geest bezield waren als het komiteit of hetzelfde doel nastreefden. Die toelagen waren nu een steun- of hulpgeld, dan eens de volledige kwijting der rekeningen van ondersteunde personen en werken, die eene groote vrijheid van handelen bewaarden en waarvoor het komiteit enkel als kassier diende.

De bijzonderheden der maandelijksche toelagen komen hooger voor. Wij zien door die cijfers dat de propagandamiddelen, die het komiteit gebruikte door tusschenpersonen en werken vooral de volgende waren :

A. — *Toelagen aan bevriende bladen.* — Onder de bladen die toelagen bekwamen, tellen wij het « Vlaamsche Nieuws », « De Nieuwe Tijd », « Ons Land », Vlaanderens Weergalm » en « De Vlam », van Tanrez.

Men spreekt ook van toelagen aan niet aangegeven Vlaamsche dagbladen.

B. — *De genootschappen van kunst en sport.* — Elke maand komen talrijke posten in de rekeningen voor betreffende de toelagen die verleend werden aan tooneelmaatschappijen voor het geven van feesten.

Wij vinden o. m. : De Vereenigde Kunstvrienden van De Juncker, Tien van Harte, Thienensch Strijkkwartet.

In dezelfde orde van gedachten treffen wij eene toelage van 2,000 frank aan voor de kunsttentoonstelling van « Doe Stil Voort » en verscheidene toelagen die verleend werden aan Von Ziegesar, voor de inrichting van een leergang van muziek, gegeven door den Duitscher P. Wirth, aan het Conservatorium van Brussel.

Laat ons nog aanstippen dat de sportrubriek bevatte de inrichting

van een Turnkring en eene afdeeling van Boy-Scouts of Vlaamsche Padvindere.

C. — *De economieke en politieke werken.* — Het komiteit maakte propaganda in de verschillende politieke partijen. Aldus werden talrijke toelagen verleend aan den Vlaamschen Katholieken Arrondissementebond van Leuven en aan verschillende katholieke studentenkringen.

Anderzijds werd de socialistische partij ook bewerkt. Men had het vooral op de minderheidsfractie gemunt, die gedurende den oorlog het defaitisme verdedigde. Tanrez en Prenau waren vooral met die zending gelast. Aldus werd de Centrale voor Sociaal Democratische Actie gesticht. Te Antwerpen werd het Congres der minderheidsocialisten met eene toelage van het propagandakomitee ingericht.

Wij zien nog : eene Vereeniging van Maatschappelijk werk waarmede De Keersmaecker zich bezig hield, een Vlaamschen Handels- en Nijverheidsbond te Gent en een Arbeidersgemeenschap te Anderlecht, waarmede zekere De By, zich bezig hield. Eindelijk komt nog eene toelage vóór aan een Handelsgesticht, te Antwerpen, dat weinig duidelijk aangewezen is.

Als Vlaamsche politieke partijen vinden wij toelagen aan den « Nationalen Volksbond » en aan de Vlaamsch Nationalistische Partij van Gent, onder leiding van Van Roy.

De « Boerenbond » zelf was dit komiteit niet onverschillig. Eene toelage van 200 frank werd aan zekeren Bosselaere verleend als loon voor het schrijven van eene brochure tegen den « Boerenbond ».

Eindelijk moet men de samenwerking met het « Deutsch-Flämisch Gesellschaft » van Düsseldorf aanstippen.

D. — *De werken van onderwijs.* — Het is onnoodig te zeggen dat talrijke toelagen verleend werden aan kringen die zich bezig hielden met de Vlaamsche hoogeschool. Tack Junior, legde zich vooral op dit vak toe. Dit was ook het geval van Caeckenberghe en Van Genechten. Kringen van studentenactie werden te Brussel, Antwerpen, Turnhout en misschien nog elders gesticht.

De Cneudt en Buyckx hielden zich bedrijvig bezig met de propaganda onder de leerkrachten. De normaalschool voor meisjes, van de Poelstraat, maakte vooral hunne belangstelling gaande. De maatschappij « Help u Zelf » hield zich met studiebeurzen voor die instelling bezig.

Laat ons nog aanstippen toelagen aan de Volkshoogeschool te Leuven, het De Raetsfonds en de volksontwikkeling Peremans.

E. — *Inrichting van plaatselijke kringen.* — De kringen of subkomiteeën die in de voornaamste plaatsen der provincie gesticht werden, waren zeer talrijk. Laat ons aanstippen : « Ontwaakt », Aalst, (Mej. De Saedeleer en Van Belle); « De Gouwbond », te Leuven, een kring te Temsche, St-Niklaas, Wetteren, Tongeren, Aalst; « Jong Vlaanderen » en « Vrij Vlaanderen » een beetje overal, Vlaamsche Wachten en Groeninger wachten te Diest, Mechelen, Halle, St-Pieters-Leeuw, Buysinghen, Vilvoorde, Turnhout, enz., Vlaamsche huizen te Leuven, Thienen en Oostende.

Samenvatting

Uit het onderzoek van voorgaande blijkt dat het hoofdkomitee van Vlaamsche propaganda in de hoofdplaatsen der provinciën en de ondersteunde sub-komiteen of kringen in de voornaamste plaatsen van Vlaamsch-België, een schepping van den Raad van Vlaanderen waren. Deze schonk het geld.

De uitgegeven sommen van Augustus 1917 tot einde September 1918, met het doel de activistische propaganda te steunen, bedroegen ongeveer 1,700,000 FRANK. Meer dan de helft van die som werd rechtstreeks door het hoofdkomitee van Brussel uitgegeven.

De middelen die voor de propaganda gebruikt werden waren in hoofdzaak de verspreiding van gecensureerde Vlaamsche bladen, het opstel, het drukken en verspreiden van brochures, trakten en liedjes; de inrichting van meetings en betoogingen, de inwendige actie in den schoot van de politieke partijen, de actie onder de jongelieden die zich naar het Meldeamt moesten begeven, en ook onder de gevangenen en weggevoerden in Duitschland, de ophitsing tot de desertie van De Schaepdrijver en anderen, de medewerking met het Persbureau in Holland en het « Deutsch-Flämisch » Geselschaft » van Dusseldorf.

Behalve de gedachten die de Vlaamsche politiek eigenlijk betroffen, blijken deze die verspreid werden welsprekend genoeg door de titels, de verspreide brochures en door den aard van zekere propagandamiddelen. Het zijn namelijk VREDESGEDACHTEN TEN ALLEN PRIJS, TWIJFEL VOOR WAT DE OORZAKEN EN DEN OORSPRONG VAN DEN OORLOG BETREFT, ENZ.

De uitgegeven sommen zijn een groot getal activistische propagandisten ten goede gekomen. Hier zijn vooral de leden van den Raad van Vlaanderen bedoeld. Tal van die leden hebben aldus een niet te versmaden toelage van inkomen gevonden.

DE OVERSTE VAN HET BESTUUR
VOOR VLAANDEREN

Brussel, 9 October 1918.
Persoonlijk.

Afdeeling : VLAAMSCH POLITIEK.
Zaknummer IX. 11788/18

Excellentie,

Ik zou u zeer dankbaar zijn indien gij mij wildet meedeelen of de boeken en akten van uw financieel bestuur betalingen vermelden aan de activisten gedaan en of die sommen in de boeken derwijze voorkomen dat zij gemakkelijk te herkennen vallen. In dit geval zou ik u verzoeken bevel te geven dat die betalingen geschrapt worden. Eene Vlaamsche personaliteit vertelde mij dezen namiddag dat de boeken van het financieel bestuur namelijk eene opmerking behelsden betreffende de 5,000 mark door den heer Dr Borms ontvangen voor zijne reis naar Berlijn. Dezelfde aantekeningen in de boeken zou voor de betrokken Vlamingen noodlottig kunnen zijn, in geval van een nazicht der boeken door de Belgische regering bij haren terugkeer. Mijns inziens is het de plicht der Duitse regering zooveel mogelijk de Vlamingen te behoeden

voor de nadeelen voortspruitend uit hunne samenwerking met ons.

Ik zou u zeer verplicht zijn, Excellentie, mij een spoedig antwoord te laten geworden.

(Get.) Dr ASMIS.

N. B. — *Aanteekening met gewoon potlood.*

De boeken van het ministerie van Financiën bevatten geen sporen van dergelijke betalingen.

Aanteekening met aniline-potlood. (Paraf. onleesbaar)

De Belgische registers en akten laten zeker geen spoor na van dergelijke betalingen.

Wij zullen er in elk geval voor zorgen dat onze akten niet in de handen van de Belgen vallen.

(Paraf.) E.

Aan den Overste van de Financieele Afdeeling,
den Heer Financieel Geheimraad Pochhammer,
Brussel.

Brussel, 12/10/18.

Aan den heer Overste van het Bestuur van Vlaanderen,

Hierbij terug met mijne akkoordverklaring betreffende het krediet van 1,000,000 frank te openen ten voordeele van de afdeeling : Vlaamsche Politiek; de gansche som zou mogelijk niet noodig kunnen zijn; of liever het zou volstaan dat voorloopig een krediet van 250,000 frank beschikbaar werd gesteld en dat men daarna de gebeurtenissen afwachtte. Wat het gebruik dier sommen aangaat, is de afdeeling « Vlaamsche Politiek » gehouden rekenschap te geven, zooniet formeel, dan toch ten minste door verklaring van de principen bij deze verdeeling gevolgd.

Het regende geld van alle kanten voor de activisten. Om er een klein denkbeeld van te geven :

J. Wannijn te Gent kreeg voor zich alleen *dertig duizend frank* (30,000) *per maand* voor de propaganda.

Ziehier een teekenend stuk betreffende Domela Nieuwenhuis :

Gent, den 6 November 1918.

DE VOORZITTER
VAN HET BURGERLIJK BESTUUR
VOOR DE
PROVINCIE OOST-VLAANDEREN
Zakennummer

Ik verheug mij u te kunnen meêdeelen dat men aan den (protestantschen N. v. d. S.) priester, Domela Nieuwenhuis, vanwege het Bestuur voor Vlaanderen, eene *nieuwe som van 10,000 frank* zal uitbetalen.

Aan den Nederlandschen Consul
Gent.

(Get.) ECKER.

En ziehier eene nota betreffende het oprichten van eene Vlaamsche bank te Gent. Zij dagteekent van 31 Maart 1917, is in het Duitsch opgesteld en draagt een Duitsch handteeken. Zij werd gevonden bij Polydoor G...

« Indien het mogelijk is te Gent eene Vlaamsche bank te stichten, zal het belang dat men er bij zou winnen van politieken, economischen en kultureelen (sic.) aard zijn. De Duitsche handelaars waren tot dusver meestal van meening dat nijverheid en handel weinig met politiek hadden uit te staan en dat zij zich slechts om economische vraagstukken hadden te bekommeren. De oorlog heeft getoond hoe verkeerd deze opvatting was, want de politiek, de staatshuishoudkunde en de verstandelijke ontwikkeling van het volk zijn, weliswaar verschillende begrippen, maar die niettemin innig samenhangen en die altijd moeten samenwerken. De zware taak der Duitschers en der Vlamingen, om opnieuw invloed uit te oefenen op den geestestoestand van het Vlaamsche volk zal geen enkelen duurzamen uitslag opleveren indien er geen vaste grondslag wordt gelegd op economisch gebied.

De Franskiljons en de Walen zullen al hunne krachten inspannen om de Vlaamsche beweging in te dijken op economisch gebied.

De Vlaamsche bank moet haren hoofdzetel hebben te Gent of te Antwerpen. Zij zal zich moeten bezighouden met de nijverheid, den handel en den landbouw EN ZIJ MOET HET UITGANGSPUNT ZIJN VAN AL DE DUISCHTE ONDERNEMINGEN IN VLAANDEREN.

De Vlamingen zelf hebben geen voldoende financieele kracht om eene bank te stichten en moeten bijgevolg in de eerste plaats kunnen rekenen op Duitsche kapitalen.

De bank moet nochtans een zuiver Vlaamsch karakter dragen en dit is niet mogelijk tenzij de leeners van Duitsch kapitaal zich op den achtergrond houden en hun toezicht van achter de schermen uitoefenen. Het zou ook van belang zijn voor beide partijen dat het kapitaal der bank in den aanvang niet te aanzienlijk ware en het zou voldoende zijn dat zij bij de Duitsche banken een aanmerkelijk krediet genoot om doelmatig te kunnen werken.

De leeners van Duitsch kapitaal zouden ook het hooger toezicht moeten hebben over de bank. Maar om met Leibnitz te spreken : God is een kring, wiens middenpunt overal is en wiens omtrek nergens is. »

Als de Bolchevisten in Rusland aan 't bewind geraakten, ondersteunden zij een tijd lang de activistische beweging (waarschijnlijk in verbinding met den socialistischen activistischen groep van Joris, E. Tanrez, Prenau, Van Exterghem, enz.).

RUDIGER

Flamenpolitik

Een « Front » aanval.

RUDIGER. — FLAMENPOLITIK

1922